

TIPS!

**TILL INSPIRATIONSSKRIFTEN
ALLT FRÅN
DINOSAURIER
TILL MORMOR
FRÅN BAKTID TILL FRAMTID**

INNEHÅLL

Några ord allra först...	3
Tips för samverkan	4
Källkritik	5
Barnens uppdrag	6
Memory	8
Smaka på historien	11
Recept	12
Förskolans dag	13
När landskapet fick färg	14
Kulturarvet utomhus	15
Kul med kartor	16
Tid och traditioner	17
Utställningar	18
Lekar	19
Sagor	20
Ramsor	21
Sånger	22
Kopplingar till läroplanen	23
Till sist	23

Allt från dinosaurier till mormor – från baktid till framtid är en inspirationskrift om lustfyllt lärande genom kulturarv, för förskolor, kulturarvsföreningar och museer.

Detta är ett tipshäfte till inspirationskriften. Båda finns att ladda ner från Bohusläns museums hemsida, klicka på ”För skolan”.

Texter

Elisabeth Corsander, Bohusläns museum

Marika Russberg, Bohusläns museum/Bohusläns hembygdsförbund

Marcus Hermansson, Matildaskolan

om inte annat anges.

Foto, illustrationer, design och utformning

Marcus Hermansson, Matildaskolan, om inte annat anges.

Med stöd från

Thordénstiftelsen

Lars-Åke Frykholm, Grundare av Matildaskolan

Kontakta oss

elisabeth.corsander@bohuslansmuseum.se

marika.russberg@bohuslansmuseum.se

Bokenäs
Hembygdsförening

NÅGRA ORD ALLRA FÖRST...

I det här häftet finns tips och idéer på hur förskolor, kulturarvsföreningar och museer kan arbeta utifrån metoden som tagits fram i projektet *Allt från dinosaurier till mormor – från baktid till framtid*. Vår tanke är att häftet kan inspirera till att prova ett eller flera tips som passar din verksamhet bäst. I projektet har en inspirationsskrift skapats, den finns att ladda ner från Bohusläns museums hemsida, klicka på ”För skolan”.

Under lång tid har det funnits en önskan från Bohusläns museums pedagogiska verksamhet om ett fördjupat samarbete med förskolor och kulturarvsföreningar. Att tillsammans skapa former för ett erfarenhetsutbyte och ett långsiktigt och hållbart samarbete. Bohusläns museums museipedagog Elisabeth Corsander tog initiativ till det samarbete som var början på projektet som blev *Allt från dinosaurier till mormor – från baktid till framtid*. Projektet fick sitt namn för att det visade sig att barn tänker att ”förr i tiden” är allt från dinosaurier till mormor. Begreppet ”baktid” kommer också från ett barn som tyckte att hennes farmor hela tiden pratade om ”baktiden” och inte så mycket om framtiden.

Utgångspunkten för metoden vi provat är barnens egna tankar och funderingar kring ”förr i tiden”. Vi har arbetat i process över en längre tid, där varje moment i metoden innebär att vi samlar erfarenheter genom barnens utforskande och att detta är med och formar den fortsatta processen.

Anledningen till att vi inriktat oss på femårsgrupperna är för att vi har uppfattat att i femårsåldern har barnens tidsuppfattning - tankar om tid och rum, utvecklats så pass att de kan ta till sig vad som är förr och nu.

Läs mer på sidan 14 i inspirationsskriften.

TIPS FÖR SAMVERKAN

I projektet har museum, förskola och kulturarvsföreningar samverkat. Med våra olika erfarenheter och kunskaper ser vi fler perspektiv och fler berättelser kommer till tals.

Vill du samverka? Ta kontakt med ditt museum! Här finns erfarenhet av att samverka med skolan och kulturarvsföreningar och museet har kontakter till skolor och kulturarvsföreningar.

Aktiviteter att göra tillsammans

- Besök i förskolan: museet och kulturarvsföreningen kan besöka förskolan och visa och berätta om föremål. Barnen får utforska föremålen och berätta om sina tankar om dem. Jämför föremål från förr med föremål idag. Låt barnen ta med något de tror är gammalt (läs mer på sidan 6).
- Upptäck platsen: gå en gemensam promenad i förskolans närmiljö. Prata om platsens historia, om människor som bott där förr. Låt barnen visa och berätta om platser och saker längs vägen de tycker är intressanta och spännande (läs mer på sidan 15 och 16).
- Besök i kulturarvsföreningens kultur- och naturmiljö: barnen får uppleva och lära i en ny lärmiljö. Utforska platsen, byggnader och föremål. Låt barnen få prova på saker, som sysslor från förr, det kan vara allt från att bära ved och leka lekar från förr till att kärna smör, baka och prova på att tvätta och gå i skolan som förr (läs mer på sidan 13).

Allt detta skapar nya möten med människor och miljöer, nya insikter och kunskaper, om allt från närmiljön till hur det var att leva förr jämfört med idag. Aktiviteterna går att koppla till läroplanens mål (läs mer på sidan 23).

FÖRSLAG PÅ TEMAN

- Att vara barn och att gå i skola då och nu
- Platsen då, nu och imorgon
- Föremål från förr jämfört med saker från idag
- Återbruk och hållbarhet: laga eller köpa nytt
- Traditioner

Låt barnens funderingar och frågor få genomsyra samtalen.

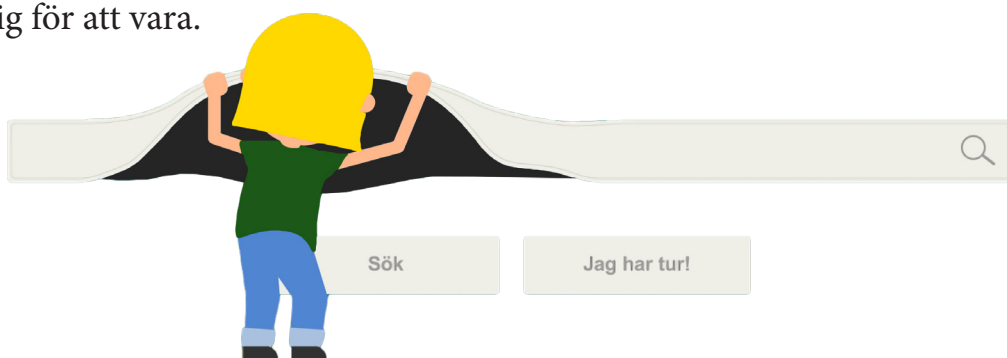

När vi sysslar med historia är det viktigt att ha ett källkritiskt förhållningsätt och att vara medveten om att beroende på vilka frågor vi ställer kan en och samma källa ge olika svar.

I vårt projekt är källorna föremål, kulturhistoriska miljöer och berättelser.

- Kring föremål kan vi ställa frågan om föremålet är en kopia eller äkta? Exempelvis kan en kopia fungera bra om vi vill beskriva hur något fungerar, men ett äkta föremål visar hur något verkligen var.
- En kulturhistorisk miljö kan vara autentisk, alltså orörd, men ofta är miljön, som till exempel en hembygdsgård, en sammansatt miljö som speglar olika tider och berättar många olika berättelser.
- En berättelse kan skilja sig åt beroende på vem som berättar, när – i tid – en berättelse berättas och om berättelsen är en förstahandskälla - en självupplevd berättelse, eller en andrahandskälla - en berättelse som berättas av någon som inte själv upplevt vad som hänt.

En bra källa är äkta, oberoende, samtida och tendensfri. En bra källa är det den utger sig för att vara.

BARNENS UPPDRAG

Barnen fick i uppdrag att ta med sig ett föremål (en sak) hemifrån som de tror är gammal/gammalt, ärvt eller återbrukat.

Uppdraget (se sidan 6) skrevs på ett papper som vi rullade ihop till en rulle med ett snöre runt. Vi använde ett lite gulnat papper och en bit tjärat hampasnöre, det blev extra spännande att rulla ut pappret och doften av tjära var en liten upplevelse i sig.

I förskolan fick barnen titta på bilder på äldre föremål och se filmer om livet förr. Sedan besökte museet och hembygdsföreningen förskolan och hade med äldre föremål som de berättade om. Barnen fick utforska föremålen och vi pratade om likheter och skillnader mellan då och nu. Vid ett tillfälle jämförde vi föremål från olika tider och barnen fick para ihop skedar med tallrikar från olika tid. Från träsked och trädisk till engångssked i plast och papperstallrik.

Barnen fick visa de saker de valt ut som gamla, det var allt ifrån en skål som deras mormor brukade baka kakor i till en pekbok de haft när de var yngre.

Barn har ett annat tidsperspektiv än vuxna, barn tolkar tid, till exempel vad som är gammalt, i det de ser. För barn kan något som är två år gammalt vara väldigt gammalt.

Läs mer på sidan 11 i inspirationsskriften.

VISSTE DU ATT?

Ordet diska troligtvis kommer från det äldre ordet för trätallrik - disk.

Uppdrag

Leta efter ett föremål (en sak) du tror är gammalt? Hemma hos dig eller någon du känner.

- Varför tror du att föremålet är gammalt?
- Hur kan du se att ett föremål är gammalt?

Berätta!

Be någon skriva det du berättar här:

Fortsätt på baksidan om du behöver mer plats

Ta med lappen tillbaka till förskolan och gärna föremålet som du valt. Fundera på om du vill låna ut föremålet till en eventuell utställning. Har du inte möjlighet att ta med saken så kan du skicka eller ta med en bild på den.

Uppdrag - Återbruk

Har du ett föremål (en sak eller kläder) som du tror är återanvänt?

Till exempel:

- Något lagat eller lappat
- Har någon annan använt föremålet före dig?
- Leta hemma hos dig eller hos någon du känner
- Varför tror du att föremålet är återanvänt?
- Hur kan du se att det är återanvänt?
- Varför lagar vi saker?
- Varför köper vi nya saker?

Berätta!

Be någon skriva det du berättar här:

Fortsätt på baksidan om du behöver mer plats

Ta med lappen tillbaka till förskolan och gärna föremålet som du valt. Fundera på om du vill låna ut föremålet till en eventuell utställning. Har du inte möjlighet att ta med saken så kan du skicka eller ta med en bild på den.

MEMORY

Gör ett memory om gamla föremål! Klipp ut, montera och börja spela!
På sidorna 8-9 kan du se exempel på ett memory som vi skapat.
Besök digitaltmuseum.se, där kan ni få veta mer om föremålen samt ladda ner bilder för att kunna göra egna brickor till ert eget memory.

Prata om

- Känner du igen föremålet?
- Har du sett föremålet förut?
- Vad tror du föremålet har använts till?
- Vem tror du har använt föremålet? Är det ett barn/en vuxen/yrke? Gissa!
- Är föremålet välanvänt? Varför då?
- Vilket material består föremålet av?
- Behöver vi det här föremålet idag eller har vi ersatt det med något annat?
- Vad är dagens motsvarigheter till föremålet?
- Skulle du kunna tänka dig att laga föremålet om det gick sönder?

Gör ett till memory med bilder av föremål idag som motsvarar föremålen från förr, para ihop föremålet från då med föremålet från nu!

1. Smörkärna
2. Vevgrammofon
3. Kaffekvarn

4. Cykel
5. Brödnagg
6. Klappträ

Besök digitaltmuseum.se för att få veta mer om föremålen och se fler varianter av dem.

- 7. Radio
- 8. Tvättbräda
- 9. Träskor

- 10. Strykjärn
- 11. Gunghäst
- 12. Våg

SMAKA PÅ HISTORIEN

Gör eget smör

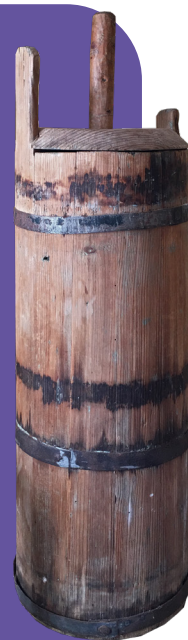
På Källdals förskola pratade vi med barnen om vad olika matvaror kommer ifrån och hur det var förr. Smör var en av dessa saker som kom upp. Vi berättade att förr så gjorde man oftast sitt eget smör istället för att köpa det i butiken. Barnen ville själva prova på att göra eget smör så vi gjorde det! Vi delade upp barnen i två grupper så att de barn som skulle göra smör första gången hade chans att kunna prova och smaka. Den andra gruppen gick ut på en promenad till skogen. Under tiden dokumenterade vi processen, tog och skrev ut bilder och satte upp på väggen. Efteråt har det ofta varit diskussioner vid luncherna om att vi har gjort smör. Vi har även sett att barnen leker att de gör smör.

Så en förmiddag samlade vi de barnen som inte var med första gången. Vi åt frukt och pratade om att för ett tag sedan gjorde vi smör med den andra gruppen och att det nu var dags igen. Barnen blev jättegglada och var ivriga att sätta igång. Vi kunde se att barnen hade sett bilderna vi satt upp från när vi gjorde smör med andra gruppen - de visste vilka steg de behövde ta. Så när vi tog fram gräddförpackningen ville alla hälla i grädden i bunken. Efter det sa barnen att vi

KÄRNA SMÖR SOM FÖRR

Kanske kan ni hitta/låna en smörkärna och kärna smör som förr. Vispgrädde (gärna grädde som närmar sig bäst före datum) som fått stå framme en stund för att bli rumstempererad bearbetas i smörkärnan tills en del av grädden omvandlas till fast form samt överflödigt vätska blir kärnmjölk.

Smöret ska sedan ”tvättas” – smöret läggs i en skål med vatten och bearbetas med en träslev för att få ut all kärnmjölk. Byt vatten flera gånger tills vattnet inte blir grumligt längre. Smaksätt eventuellt med salt och förvara kallt i lufttät förpackning. Kärnmjölken kan användas till bakning.

behövde vispa grädden för att det skulle bli smör. Vi tog fram elvispen och alla barnen fick prova att hålla i elvispen. När smöret var klart fick barnen ta fram vårt hemgjorda stekpannebröd och själva bre på smöret de varit med och gjort. Under tiden som vi åt pratade vi om förr i tiden och barnen fick fundera över hur något i flytande form kunde bli till fast form. Det var verkligen roligt att se barnen få en tydligare koppling till det som varit och fortfarande pratar barnen om när vi gjorde eget smör.

Till smöret bakade vi stekpannebröd. Barnen hade också fått baka bröd på hembygdsgården. [Läs mer på sidorna 23-24 i inspirationskriften.](#)

STEKPANNEBRÖD

cirka 12 stycken

50 g	Smör	1 tsk	Honung
1 l	Rågsikt	25 g	Jäst
1 tsk	Salt	5 dl	Mjolk eller havredryck

Smält smöret i en kastrull, tillsätt mjolk eller havredryck och värm till 37 grader. Blanda smör och mjölkblandningen tillsammans med jästen i en bunke. Tillsätt rågsikt, honung, salt och blanda ihop till en smidig deg. Låt jäsa under duk i cirka 30 minuter.

Häll ut degen och bearbeta den på mjölat bord. Dela den i 12 bitar. Kavla varje bit till en rund kaka. Nagga kakorna med gaffel.

Hetta upp en torr stekpanna (gärna gjutjärn). Grädda bröden, ett i taget, cirka 2 minuter på varje sida.

FÖRSKOLANS DAG

Under en dag på hembygdsgården får barnen uppleva en dag som om det vore ”förr i tiden” och barnen får prova på sysslor från förr.

Vi valde sysslor som att hämta vatten i brunnen, ägg hos hönsen, tvätta, baka, kärna smör, åka häst och vagn, leka lekar och gå i skolan som förr.

Barnen får en känsla av hur lång tid det tar att göra saker, hur tunga arbetsmoment kan vara, att det är nödvändigt att tänka i flera steg, till exempel för att elda i spisen behöver ved huggas, torkas, bäras och så vidare och att hela tiden hålla ett öga på elden så att den inte slocknar.

Kulturarvsföreningar som till exempel hembygdsföreningar finns på de flesta orter. Föreningarna har kunskap om närmiljön och platsens historia samt förvaltar ofta byggnader och samlingar av föremål, foton och immateriellt kulturarv som berättelser, traditioner och kunskap om till exempel hantverk. Föreningarna och deras kultur- och naturmiljöer kan fungera som resurs för förskolan genom att till exempel vara alternativa lärmiljöer. Representanter från föreningar besöker gärna skolor för att berätta, visa föremål, hantverk med mera.

Så här planerade vi Förskolans dag på hembygdsgården

7 grupper med 6-7 barn i varje + 1 vuxen/grupp, totalt 47 barn
7 aktiviteter: se nedan

Klockan	9.30-9.55	10.00-10.20	10.25-10.45	10.50-11.10	11.10-11.55	11.55-12.15	12.20-12.40	12.45-13.05
Grupp 1	promenad	kök	häst	föremål	lunch	trädgård	skola	gårdsplan
Grupp 2	promenad	tvätt	kök	häst	lunch	föremål	trädgård	skola
Grupp 3	promenad	gårdsplan	tvätt	kök	lunch	häst	föremål	trädgård
Grupp 4	promenad	skola	gårdsplan	tvätt	lunch	kök	häst	föremål
Grupp 5	promenad	trädgård	skola	gårdsplan	lunch	tvätt	kök	häst
Grupp 6	promenad	föremål	trädgård	skola	lunch	gårdsplan	tvätt	kök
Grupp 7	promenad	häst	föremål	trädgård	lunch	skola	gårdsplan	tvätt

Promenad = bussen lämnar en bit från hembygdsgården, barnen får äpple att äta biten fram till hembygdsgården.

Kök = baka bröd, göra ströbröd av ”gammalt”/hårt bröd, kärna smör.

Häst = åka häst och vagn, berätta om landskapet som passeras.

Föremål = gissa föremål.

Skola = gammaldags skola: skriva på griffeltavla, sånger och ramsor.

Gårdsplan = brunn: hämta vatten; bära ok med vattenhink; bära ved; hämta ägg hos hönsen.

Tvätt = tvätta/skura trasor och kläder: tvättbräda, såpa, skurborste, tvättvagg.

Trädgården = lekar från förr; berätta om jordkällaren (förvara mat).

Läs mer på sidorna 22-26 i inspirationsskriften.

TÄNK PÅ!

Kulturarvsföreningen på orten kan vara en värdefull resurs för lärande.
Du kan hitta din närmaste kulturarvsförening på hembygd.se
eller fråga ditt museum.

NÄR LANDSKAPET FICK FÄRG

Text Birgitta Åhlund, curator pedagogik/konst, Bohusläns museum

I slutet av 1800-talet svarar författaren och konstnären August Strindberg så här på frågan om vad han tycker om den bohuslänska naturen: ”Bohuslän! Nej det är lika vansinnigt fult som ett landskap på månen!”

Annorlunda blir det under 1900-talets början, då konstnärer börjar måla ljuset och färgerna i det bohuslänska landskapet.

Oftast har konstnärerna målat sina landskap under sommarhalvåret - varför då? Titta på motiven och fundera över vad konstnären har velat berätta med pensel och färg.

Tips: titta ute i naturen: vilka färger ser du? Gör ett landskap för varje årstid - vad vill du berätta med pensel och färg?

Här är några exempel på konstverk att inspireras av, konstverken finns att se på digitaltmuseum.se

- Inge Schiöler - Äng med höskallror
- Karin Parrow - Segelbåtar
- Karin Parrow - Badande
- Vera Nilsson - Solkyss
- Marcus Larson - Skeppsbrott vid bohuslänska kusten

KULTURARVET UTOMHUS

Text Christina Toreld, museiepedagog/ärkeolog, Bohusläns museum

Nästan överallt där vi rör oss idag finns spår från äldre tider. Utanför förskolans dörr, i utflyktsskogen eller längs med promenadstigarna finns ett kulturmiljölandskap som väntar på er.

Nära er kanske det finns ett gammalt hus, en stengårdsgård, en rostig grind eller en förhistorisk gravhög. Spåren väcker frågor som Vem bodde här? Varför ligger de här stenarna på rad? Vart leder grinden? Vad är det här för en kulle?

På Bohusläns museum använder vi förskolornas närmiljö som ett utomhuspedagogiskt och kulturmiljöpedagogiskt rum där fakta, färdighet, förtrogenhet och förståelse för omvärlden utvecklas. Upplevelser i närmiljön väcker förundran genom växelverkan mellan teori och praktik. Lokala historiska platser och dess berättelser används på ett aktivt sätt för att lära om och inspireras av det förflutna.

Ett tips är att göra egna kartor över närområdet där platser som barnen väljer finns med (läs mer på sidan 15). Svara tillsammans på frågorna som väcks, leta upp fakta och skapa egna berättelser om kulturarvsplatserna. Koppla på sånger, lekar och dramatisera berättelserna. Museet hjälper gärna till med fakta och inspiration. Ta med barnen ut och upptäck spåren tillsammans!

KUL MED KARTOR

På förskolan så ville vi att barnen skulle få ett nytt perspektiv på sin närmiljö.

Vi skrev ut en karta i jätteformat från Google Maps, plastade in den och la den på golvet. Barnen fick titta på bilder tagna i gatuperspektiv från olika platser och barnen fick placera ut bilderna på kartan där bilderna var tagna. Vi gick en promenad i närområdet. Med en pekplatta/telefon fick barnen upptäcka på egen hand genom att ta bilder på saker i närområdet som de ansåg var intressanta. Det blev många spännande diskussioner. Kartan som vi skrev ut i jätteformat kunde barnen sedan använda som bilbana.

Prata gärna om tidsperspektiv: vilka saker i miljön/på kartan som är äldst och hur vi kan se det? Går det att jämföra olika objekt och vilket som är äldre än något annat? Kanske går ni ytterligare en promenad i samma miljö och använder kartan, då kan barnen få berätta om miljöerna och objekten ni passerar, nu kanske promenaden blivit en "Historiestig" eller en "Äventyrsstig".

På kartan kan ni märka ut till exempel

- Kulturlämningar
- Historiska platser
- Intressanta saker
- Spännande hus
- Naturiakttagelser
- Djur

TÄNK PÅ!

På [Fornsök \(fornsok.se\)](http://fornsok.se) finns information om alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige. Ta gärna kontakt med museet eller kulturarvsföreningarna på orten som kan platsens historia och gärna berättar!

TID OCH TRADITIONER

Traditioner är en del av vårt immateriella kulturarv. Immateriellt kulturarv är allt det där som vi inte fysiskt kan ta på, som till exempel traditioner, berättelser, handens och kroppens kunskaper som kunskap om hantverk samt erfarenheter och kreativa uttryckssätt. Det immateriella kulturarvet överförs mellan oss, det är oberoende av nationsgränser, det är ständigt levande och ständigt i förändring.

Tid

Låt barnen måla ett landskap så som det ser ut idag. Måla samma landskap som det kan ha sett ut för miljoner år sedan och hur det kan se ut i framtiden.

Traditioner

Utgå från barnens tankar och funderingar kring traditioner och högtider till exempel jul, midsommar och andra högtider och traditioner.

Läs mer på sidan 19 i inspirationsskriften.

Barnens tankar och funderingar kring tid och traditioner visades i utställningar (läs mer på sidan 18).

Här är några av de frågor som vi ställde till barnen om julen

- Varför firar många jul?
- Vem var Jesus?
- Vad är det bästa med julen?
- Varför tar vi in en gran till jul?
- Vad är en adventsljusstake?
- Varför kommer Lucia i december?
- Varför heter det julklapp?
- Varför ger vi varandra julklappar?
- Finns det speciell julmat?
- Varför äter vi pepparkakor?
- Varför heter det lussekatter?
- Var bor tomten?
- Varför ställer vi ut gröt?
- Vad gör tomten resten av året?

UTSTÄLLNINGAR

Utställningar kan sammanfatta barnens utforskande, tankar och skapande kring olika teman och en utställning kan göra att barnens förvärvade kunskaper synliggörs för fler.

Barnen som medverkat i *Allt från dinosaurier till mormor – från baktid till framtid* tycker att det varit extra roligt när deras skapande, deras tankar och idéer visats i utställningar på Bohusläns museum. Att kunna besöka museet och se sin ”egen” utställning har varit en upplevelse. Barnen har stolt kunna visa sin ”egen” utställning för familj och vänner. Detta förankrar barnens självklara plats som en del i samhället.

TÄNK PÅ!

Stor eller liten

En utställning kan vara liten och den kan vara stor, från en vägg på förskolan till flera montrar på ett museum. Kulturarvsföreningen i förskolans närhet kan också vara en plats för utställning!

Tänk på!

För att skapa en sevärd utställning så kan det till exempel av utrymmes-skäl behöva göras ett urval, allt barnen har skapat kanske inte ryms att visas. I förskolan löste vi detta genom att vi hade en utställning först på förskolan där allt barnen skapat visades. Ibland var det barn som inte ville att det de skapat skulle finnas i utställningen, då kunde istället en bild av saken visas i utställningen.

LEKAR

Flera av de lekar som leks idag har lekts i århundraden, som till exempel att hoppa hage, olika bollekar och blindbock. När vi leker idag är vi en del av historien, vårt kulturarv.

Människor har nog lekt i alla tider. I de gamla isländska sagorna berättas om kampekar, på medeltiden var det vanligt med idrottslekar och i det gamla bondesamhället lektes lekar vid fester och högtider eller till exempel när skörden var bärgad. Ung som gammal var med i lekar som sällskapslekar, tafattlekar, danslekar, gåtgissnar och många fler. Ibland samlades människor i så kallade lekstugor för att leka.

Det finns många sätt att leka på, alltifrån fri lek utan regler till lekar med förutbestämda regler.

Hönan och räven

En person är höna, en person är räv och resten kycklingar.

Hönan till Räv: -vem är du?

Räven: - jag är räven!

Hönan: -vad ska du göra?

Räven: - jag ska göra upp eld!

Hönan: - varför ska du göra upp eld?

Räven: - jag ska koka vatten!

Hönan: -varför ska du koka vatten?

Räven: - jag ska koka en av dina kycklingar!

Nu börjar räven jaga kycklingarna som ska försöka komma undan från räven och inte hamna i grytan med kokande vatten.

Ormens svans

Alla ställer sig på rad och håller på axlarna eller i midjan på personen framför. Personen längst fram är ormens huvud och personen längst bak är ormens svans.

Nu gäller det för ormens huvud att ta tag i svansen utan att ledet bryts.

Hunden och benet

En sak som till exempel en penna får vara hundben. Alla sitter i ring i med händerna bakom ryggen. En person är hund och lägger sig i mitten av ringen. En person ska lägga benet hos någon i ringen. Hunden och alla i ringen blundar. Personen som ska lägga ut hundbenet lägger det i någons hand. Nu öppnar alla ögonen och hunden går på alla fyra runt i ringen och säger voff framför den person hunden tror har hundbenet. När hunden hittar benet får personen som hade hundbenet vara hund istället.

SAGOR

Sagor har berättats i muntlig tradition under flera århundraden.

Sagor började skrivas ner på 1800-talet. Flera av våra mest kända folksagor har berättats från Japan i öster till Irland i väster och finns belagda långt före vår tideräkning.

Det finns olika slags sagor, folksagan som kommer från den muntliga berättartraditionen och konstsagan som är en författad berättelse som till exempel H. C. Andersens berättelser. Fabeln är ytterligare en berättelse som skiljer sig lite från sagan då det är en kortare och mer sedelärande berättelse.

För oss människor har och är berättandet viktigt. Barn kan genom berättelser till exempel få hjälp med att organisera sin kunskap och skapa sammanhang i världen. Sagoberättande och människans språkutveckling är också starkt sammankopplade. Författarna Selma Lagerlöf och Astrid Lindgren har båda skrivit om sina upplevelser när de som barn fick vara med om en sagostund och om hur starkt intryck det gjorde på dem.

Planera en sagostund och läs en saga eller skapa egna berättelser med barnen.

Folksagor

Lilla Rosa och Långa Leda, Mäster Skräddare, Koka soppa på en spik, Prins Hatt under jorden (svenska folksagor). Rödluvan och vargen, Hans och Greta, Törnrosa, Askungen, Snövit, Lycko-Hans (Bröderna Grimm). Mästerkatten i stövlarna (Charles Perrault).

Konstsagor

Pompripossa, Tummelisa, Den fula ankungen, Flickan med svavelstickorna, Sagan om den lilla lilla gumman, Pelles nya kläder, Prinsessan på ärten, De tre bockarna bruse, Kejsarens nya kläder.

Fabler

Räven och druvorna, Skorpionen och grodan, Räven och kråkan, Gåsen som lade guldägg, Hunden och köttbenet, Lejonet och musen.

RAMSOR

En ramsa är en typ av dikt med rytmiska uppräknings. Det finns olika typer av ramsor som till exempel räkneramsor och minnesramsor.

Många ramsor som vi känner igen fanns redan på medeltiden, som till exempel Ole, dole, doff. Vid den här tiden när många inte kunde läsa och skriva eller hade tillgång till papper och penna var ramsorna ofta till för att komma ihåg saker.

Ofta vänder sig ramsor till barn och pedagogiska ramsor kan användas för att lära sig saker som till exempel alfabetet eller att räkna.

Ramsor rimmar ofta. Rim innebär upprepning av ett eller flera ljud i flera ord och användas för att det ska vara enklare att komma ihåg ramsan.

1, 2, gå på tå

3, 4, kasta lyra

5, 6, äta kex

7, 8, sitt på potta

9, 10, slå med lie

11, 12 sitt på golv

Trettio dagar har november

april, juni och september

februari tjugoåtta allen

alla övriga trettioen

Esike desike luntan tuntan

Simeli maka kuckeli kaka

Ärtan pärtan piff, paff, puff!

Bryt björkelöv

bryt rönnelöv

men inte lönnelöv.

Det är brett för öga

men tunt för tand.

Pelle Plutt Plutt Plutt

Tog ett skutt skutt skutt

Flera mil mil mil

Som en pil pil pil

Över ån ån ån

Tappa tån tån tån

Klockan fem fem fem

Kom han hem hem hem

Hem till mej mej mej

Ut med dej dej dej

Ole dole doff

Kinke lane koff

Koffe lane binke bane

Ole dole doff

Äppel, päppel, pirum, parum

Kråkan satt på tallekvist

Hon sa ett, hon sa tu

ute ska du vara nu!

VISSTE DU ATT?

Ramsan "Bryt björkelöv" är en minnesramsa för att komma ihåg vilken sorts löv som kor och hästar kan äta och vilka löv som inte är så nyttiga för djuren.

SÅNGER

Sånger har många olika funktioner, som inslag kring traditioner, som hjälp för minnet och som arbetssånger för att göra arbetet lite lättare, för att skapa gemenskap och så vidare. Här är förslag på några sånger. Leta fler sånger från olika tider, till exempel från Svensktoppen genom tiderna.

Här är gille

Skåne

Här är gil - le, här är gil - le, här är gil - le var - en - da dag
Hej! Hopp! Se här är jag Jag är all - tid li - vad och glad

VISSTE DU ATT?

Gille är ett äldre ord för kalas.

Det som göms i snö

Robert Broberg

Fling, fling. Det som göms i snö kommer upp i tö. Fling, fling.

Liten fågel hittar gammalt brö.

Fling, fling. Allting lever upp vill aldrig dö, Det som göms i snö kommer upp i tö. Fling, fling.

Snart är mörka vintertiden slut, och i sommaren vi dansar ut, inga dumma vinterkläder mer, överallt bara ben man ser.

Refräng

För det som göms i snö kommer upp i tö.
Fling, fling. Vi klär av oss allting pö om pö.

Fling, fling. Allting lever upp, vill aldrig dö. Det som göms i snö kommer upp i tö.

Snart så lyser gräset åter grönt, och i solen blir det varmt och skönt. Alla bilar släpas ner från land, vågorna sköljer upp på strand.

Osv.

Visa i Molom

Alf Hambe

Nu hoppar haren kråka på ängens vita gräs

Nu glider gladan slint i snögan snår

I långa lopp och ängslar min kropp i molom går

Ty slokar sol på nattosamma näs

Stjärnor i skelom

Dudom, delom

Vind går i felom

Spelom

Nu duggar dagg från dejlom i mörkomåna sjö

Och stjärnor stinga håll i himme-

len

Mi glyckas glada glejom

När kommer du igen?

Ty kommer du ska vissomliga dö

Stjärnor i skelom

Dudom, delom

Vind går i felom

Spelom

Osv.

Sol vind och vatten

Ted Gärdestad

Ännu spelar syrsor

Till vindarnas sus

Ännu rullar kulorna

På skolgårdens grus

Och än strålar solen

På brunbrända ben

Ännu ruvar fåglarna

Fast timmen är sen

Det finns tid till försoning

Innan dagen är förbi

För jag tror, jag tror på friheten

Jag lever I

Och är det inte verklighet

Så drömmer jag.

Refräng

Sol, vind och vatten är

Det bästa som jag vet

Men det är på dig jag

Tänker I hemlighet

Sol, vind och vatten

Höga berg och djupa hav

Det, är mina drömmar vävda av

Osv.

KOPPLINGAR TILL LÄROPLANEN

Utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande intresse och ansvar hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig.

Med ett temainriktat arbetssätt kan barnens lärande bli mångsidigt och sammanhängande.

I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.
- förmåga att lyssna på och reflektera över andras uppfattningar samt att reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar,
- förmåga att använda och förstå begrepp, se samband och upptäcka nya sätt att förstå sin omvärld,
- förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra,
- förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling,
- skapa förutsättningar för barnen att lära känna sin närmiljö och de samhällsfunktioner som har betydelse för det dagliga livet samt att ta del av det lokala kulturlivet.

LPFÖ
18

TILL SIST

Vi hoppas att tipshäftet inspirerat och gett dig tips och idéer kring att arbeta mer med kulturarv och lärande genom kulturarv! Alla har vi olika förutsättningar, men tillsammans kan vi hjälpas åt. Börja i det lilla, knyt kontakter, samverka, prova-på och låt samarbetet utvecklas över tid.

**HAR DU TANKAR OCH IDÉER, FRÅGOR
OCH FUNDERINGAR? HÖR AV DIG TILL OSS!**

elisabeth.corsander@bohuslansmuseum.se

marika.russberg@bohuslansmuseum.se

